

Gabriela Dobińska

Uniwersytet Łódzki
ORCID 0000-0003-3629-5210

Katarzyna Okólska

Uniwersytet Łódzki
ORCID 0000-0001-8707-2063

Kształcenie akademickie w formie zdalnej – refleksja nad prakseologicznym wymiarem e-learningu

Wprowadzenie

Dynamiczny rozwój współczesnego społeczeństwa oraz liczne przeobrażenia w sferze gospodarczej towarzyszą rewolucji technologicznej, której namacalne efekty przenikają ludzką codzienność. Obecność teleinformatycznych narzędzi w biznesie, kulturze oraz edukacji daje możliwości do posługiwania się alternatywnymi sposobami komunikacji, kreowania wirtualnych miejsc pracy, zwiększania dostępności treści oraz bezpłatnej transmisji danych. Pomimo długoletniej tradycji istnienia oraz wykorzystywania potencjału nowoczesnych technologii telekomunikacyjnych oraz informatycznych w przestrzeni edukacyjnej nadal trwają dyskusje nad ich pozycją w systemie polskiego szkolnictwa.

Celem tego artykułu jest refleksja nad dostępnością oraz użytkowaniem narzędzi umożliwiających kształcenie akademickie na odległość, tj. wskazanie ich potencjałów oraz wad, a także omówienie praktycznego wymiaru ich stosowania w obrębie nauk społecznych. Impulsem do podjęcia rozważań na powyższy temat była obecna sytuacja epidemiologiczna w Polsce i objęcie szkolnictwa nauczaniem zdalnym. W pierwszej części przedstawiliśmy rys teoretyczny zbudowany w oparciu o dostępną literaturę przedmiotu, który stanowi niejako wstęp do refleksji nad zdalną formułą kształcenia. Następnie dokonujemy przeglądu

powszechnych narzędzi nauczania na odległość oraz możliwości jakie ze sobą niosą. W artykule wskażemy również trudności wynikające z całkowitego przeniesienia kształcenia akademickiego w cyfrową przestrzeń. Pragniemy zaprosić do dyskusji nad miejscem e-learningu we współczesnym szkolnictwie wyższym, a także konsekwencjami (pozytywnymi i negatywnymi) jakie wiążą się z jego rosnącym udziałem w kształceniu akademickim.

(Nie)obecność nowych technologii w przestrzeni edukacyjnej

Na gruncie pedagogiki Internet jest definiowany jako wielowymiarowy, multimedialny środek dydaktyczny, mający na celu optymalizację procesu nauczania-uczenia się, a także jako narzędzie intelektualne oraz interaktywne medium¹. Analizując wybraną literaturę przedmiotu², dostrzega się wyraźną pozycję jednego ze sposobów wykorzystywania narzędzi teleinformatycznych w edukacji jakim jest e-learning. Ta elastyczna, otwarta, wielopoziomowa oraz atrakcyjna forma edukacji może być realizowana za pomocą dostępu do sieci web w dowolnym miejscu i czasie na specjalnie stworzonej do tego platformie. Pomimo tego, że e-learning jest specyficznym (a na pewno unikalnym) sposobem na uczenie się i nauczanie, kryje za sobą wiele potencjałów wyrażających się swobodnym dostępem do treści, multimedialnymi kanałami dystrybucji materiałów dydaktycznych oraz niezastąpioną

¹ Zob. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2003; W. Skrzydlewski, *Technologia kształcenia. Przetwarzanie informacji. Komunikowanie*, Wydawnictwo UAM, Poznań 1990; W. Strykowski, *Media i edukacja medialna w tworzeniu współczesnego społeczeństwa*, w: (red.) W. Strykowski, W. Skrzydlewski, *Media i edukacja w dobie integracji*, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2002, s. 12-23.

² Zob. K. Kaliszewska-Czeremska, J. Matejczuk, *E-learning jako nowe środowisko edukacji: spotkanie ucznia i nauczyciela*, „Studia Edukacyjne” 2013 nr 27, s. 219-236; M. Grabania-Mukerji, *E-learning w edukacji*, „Zeszyty Glottodydaktyczne Jagiellońskiego Centrum Językowego” 2011 nr 3, s. 11-19; M. Dąbrowski, *E-learning w szkolnictwie wyższym*, „Studia BAS” 2013 nr 3(35), s. 203-212; N. Walter, *Obszary edukacyjnych zastosowań Internetu*, „Studia Edukacyjne” 2012 nr 23, s. 217-228; K. Kuźmicz, *E-learning kultura studiowania w przestrzeni sieci*, Wydawnictwo GWP, Warszawa 2015; D. Górską, *E-learning in Higher Education*, „The Person and the Challenges” 2016 vol. 6, nr 2, p.35-43; S. Król, *E-learning as an innovative method of education*, „World Scientific” 2016 nr 48, s. 178-182; A. Clarke, *E-learning. Nauk na odległość*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności WKŁ, Warszawa 2016.

interakcją za pomocą kamery i mikrofonu³. Wykorzystywanie tej formuły daje możliwość zdobycia wiedzy oraz kompetencji bez fizycznej obecności na zajęciach. Warto zaznaczyć, że za pomocą platform online, kursy mogą odbywać się zupełnie w trybie zdalnym lub w formie mieszanej (*blended learning* lub *hybrid learning*) gdzie moduł e-learningowy jest jedynie fragmentem stacjonarnego kursu⁴. Pomimo tego, że nauczanie zdalne odbywa się za pośrednictwem medium jakim jest Internet, jego efektywność, bezpieczeństwo oraz atrakcyjność kreują użytkownicy.

Jak podkreślają Katarzyna Kaliszewska-Czeremska oraz Joanna Matejczuk⁵ im większa gotowość oraz kompetencje uczących się i nauczających do odpowiedzialnego i kreatywnego wykorzystywania tej metody w procesie kształcenia, tym większa szansa na maksymalizowanie korzyści oraz minimalizowanie niebezpieczeństw, zagrożeń płynących z wadliwego oraz nieumiejętnego korzystania z oferowanych narzędzi online.

System zdalny oferuje elastyczne oraz dopasowane do użytkowników warunki nauczania i uczenia się. Preferowane formy zajęć oraz wykorzystane rozwiązania technologiczne powinny być dostosowane do możliwości, potrzeb, wieku oraz oczekiwań uczących się, a także do celów edukacyjnych. Podczas przygotowywania, realizowania oraz ewaluowania zajęć online, najważniejszy jest człowiek-uczestnik. Błędem jest postrzeganie e-learningu jako sztywnych ram, do których trzeba się bezkompromisowo dostosować pod względem technologicznym⁶.

Uniwersalność, kustomizacja oraz personalizacja narzędzi umożliwiających e-learning, pozwalają na realizację zajęć w dowolnym trybie. W zależności od potrzeb, kształcenie zdalne może odbywać się

³ A. I. Brzezińska, E. Hornowska, K. Kaliszewska-Czeremska, J. Matejczuk, *E-learning jako wyzwanie dla system edukacji*, „Kultura i Edukacja” 2012 nr 1(87), s. 7-31; A. I. Brzezińska, E. Hornowska, K. Kaliszewska-Czeremska, J. Matejczuk, *E-learning: nowe wyzwania rozwojowe i edukacyjne?*, „Remedium” 2011 nr 9(223), s. 1-4.

⁴ M. Grabania-Mukerji, *E-learning w edukacji*, „Zeszyty Glottodydaktyczne Jagiellońskiego Centrum Językowego” 2011 nr 3, s. 11-19.

⁵ K. Kaliszewska-Czeremska, J. Matejczuk, dz. cyt., s. 219-236.

⁶ Zob. S. D. Dattatraya, R. Prasad, *Mobile Learning: Steps towards Transforming Traditional Learning to e-learning*, „Sandip Foundation's International Journal on Emerging Trends in Technology (IJET)” 2020 nr 7/2, s. 1-6; I. N. Shivacheva-Pineda, *E-Learning as a Mono Technology in a Pandemic*, Conference: The 15th International Conference on Virtual Learning ICVL 2020At: University of Bucharest, Faculty of Mathematics and Informatics, s. 224-230.

poprzez udostępnianie i odbieranie materiałów, bierne uczestnictwo, asynchroniczne spotkania (logowanie w dowolnym momencie), a także synchroniczne (logowanie w tym samym momencie, zgodnie z wyznaczonym uprzednio terminie spotkania). Ponadto złożone algorytmy umożliwiają monitorowanie postępów uczestników, dobieranie tempa pracy oraz wsparcie w procesie uczenia się. Rola prowadzącego jest zależna od wyboru trybu w jakim są prowadzone zajęcia. Trudno jest jednoznacznie określić miejsce nauczyciela w procesie zdalnego kształcenia, ponieważ jednocześnie może pełnić wiele funkcji, przyjmując rolę koordynatora, osoby przygotowującej i udostępniającej pakiet z materiałami, monitorującej przebieg zajęć, wykładającej treści, moderującej dyskusję lub ewaluującej przebieg zajęć⁷.

Do najważniejszych zalet kształcenia na odległość zalicza się przede wszystkim możliwość dostosowania czasu oraz miejsca przyswajania wiedzy, co jest ogromnym atutem szczególnie na gruncie szkolnictwa wyższego, gdzie studenci pochodzą z różnych rejonów kraju, a nawet świata. Pokonanie barier związanych z dojazdem, umożliwia spotkania online w dowolnym miejscu⁸. Ponadto e-learning zwiększa indywidualizację i dostosowanie tempa oraz dynamiki zajęć do potrzeb oraz możliwości odbiorcy. Korzystając z zasobów narzędzi teleinformatycznych istnieje możliwość tworzenia autorskich programów oraz modułów specjalizacyjnych dla studentów danych kierunków studiów bez względu na wymóg minimalnej liczby zarejestrowanych uczestników. Potencjał zdalnego nauczania tkwi w uniwersalności oraz dopasowaniu do użytkownika. Warto wspomnieć o osobach z niepełnosprawnościami lub chorujących, dla których codzienne przyjazdy na uczelnie są niemożliwe lub wyjątkowo obciążające. Rzetelne podejście do e-learningu rozwija kreatywność, samodzielność, wszechstronność, współpracę z innymi oraz umiejętność zarządzania czasem. W kontekście szkolnictwa wyższego są

⁷ G. Penkowska, *Meandry e-learningu*, PWN, Warszawa 2010; M. Ostrowicki, *Sytuacja edukacyjna w nauczaniu online*, w: (red.) M. Dąbrowski, M. Zając, *E-learning w szkolnictwie wyższym – potencjał i wykorzystanie*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2010.

⁸ Zob. Shivacheva, I. (2016). *E-learning as supporting technology in the pedagogical preparation*. *Innovation and entrepreneurship*, 4 (2), s. 3-16; V. Sathishkumar, R. Radha, K. Mahalakshmi, Ar Saravanakumar, *E-Learning during Lockdown of Covid-19 Pandemic: A Global Perspective*, „International Journal of Control and Automation” 2020 nr 13/4, s. 1088-1099.

to cechy pożądane przez potencjalnych pracodawców⁹. Pomimo szerokiej oferty dostępnych narzędzi umożliwiających rozmowę uczestników nie zastąpi to bezpośredniego kontaktu. Potencjalnym ograniczeniem może być niewystarczająca jakość sprzętu lub połączenia internetowego oraz niski poziom umiejętności obsługi programów i narzędzi, na których odbywają się zajęcia online. Kolejną wskazywaną barierą może być brak motywacji oraz systematyczności w rzetelnym przyswajaniu materiału. Sygnalizując jedynie przykłady wad oraz zalet tkwiących w kształceniu na odległość zauważa się, że odnoszą się w takim samym stopniu zarówno do wykładowcy (nadawcy) oraz studenta (odbiorcy). Pomimo wielu udogodnień i możliwości, zdalne nauczanie oraz uczenie się nie należy do „łatwiejszych” metod.

Poddając analizie akty prawne regulujące organizację kształcenia na odległość w przestrzeni szkolnictwa wyższego można wyodrębnić warunki, które powinna spełnić uczelnia, aby przystąpić do włączenia zdalnego trybu nauczania. Przede wszystkim szkoły wyższe są zobligowane do zagwarantowania odpowiedniej infrastruktury informatycznej oraz bezpiecznego oprogramowania umożliwiającego interakcje partnerów spotkania online. W konsekwencji niezbędne jest przygotowanie kadry dydaktycznej wyposażonej w kompetencje oraz umiejętności biegłego posługiwania się narzędziami umieszczonymi w połączeniu sieciowym. Forma e-learningu może odbywać się na wszystkich kierunkach studiów oraz poziomach kształcenia. Realizowanie zajęć w trybie online powinno uwzględniać specyfikę poszczególnych typów studiów. Studenci powinni mieć zagwarantowaną możliwość indywidualnego kontaktu z prowadzącym w ramach konsultacji oraz pakietu materiałów dydaktycznych w formie elektronicznej. Niezmiernie istotnym elementem składającym się na cały proces kształcenia na odległość jest interakcja uczestników spotkania oraz systematyczne ewaluowanie i monitorowanie postępów oraz aktywności podejmowanych przez studentów. Konieczność chronicznego nadzorowania pracy sprzyja refleksji nad przebiegiem zajęć oraz systematyczności. Jednym z wymogów obligatoryjnej weryfikacji nabywanej wiedzy, umiejętności

⁹ M. Ratalewska, W. Przybyła, *Metoda projektowa w szkoleniu e-learningowym – korzyści i zagrożenia*, w: (red.) J. Mogdałek, W. Folta, *Technologie informacyjne w warsztacie nauczyciela*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2010, s. 11.

oraz kompetencji społecznych jest prowadzenie jej w sposób umożliwiający porównanie celów kształcenia z uzyskanymi efektami¹⁰.

Pomimo wielokrotnego zwracania uwagi na potencjał narzędzi za pośrednictwem, których mogą odbywać się spotkania online, kształcenie zdalne było traktowane jako „dodatkowa” opcja, urozmaicenie, alternatywa lub ostateczność. Do momentu gdy „w związku z koniecznością zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19, niezbędne stało się wprowadzenie rozwiązań umożliwiającym szkołom i placówkom działanie w zmienionych warunkach organizacyjnych, a także pracę z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

W tym celu Minister Edukacji Narodowej wydał w marcu 2020 r. rozporządzenia:

1. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz.U. 2020 poz. 410;

2. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz.U. 2020 poz. 891¹¹.

Zaproponowano w nich określone rozwiązania, umożliwiające organizację, a także realizację procesu kształcenia z wykorzystaniem odpowiednich metod, technik i narzędzi umożliwiających kształcenie na odległość. Celem podjęcia takich działań było ułatwienie (w wielu przypadkach umożliwienie) realizacji podstawy programowej oraz efektów kształcenia z uwzględnieniem trudności oraz ograniczeń wynikających z sytuacji epidemiologicznej oraz specyfiki kształcenia na odległość. Przyjęcie nowych rozwiązań oraz wdrażanie ich do codzienności edukacyjnej wiązało się z wieloma zmianami, na które wcześniej nikt nie miał szansy się przygotować. W bardzo krótkim czasie większość polskich uczelni wyższych całkowicie przeszło na zdalny tryb kształcenia. To zapo-

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112461470/O/D20111470.pdf> (data dostępu: 16.06.2020r., godzina 18:05).

¹¹ Zob. Kształcenie na odległość. Poradnik dla szkół, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2020, https://dokumenty.men.gov.pl/Kształcenie_na_odleglosc_%E2%80%93_poradnik_dla_szkol.pdf, s. 4; Dz.U. 2020 r., poz. 492; Dz.U. 2020 r., poz. 493, (data dostępu: 18.06.2020r., godzina 10:36).

czątkowało proces zmian w infrastrukturze oraz organizacji szkolnictwa wyższego. Przyglądając się najnowszym raportom oraz śledząc wyniki przeprowadzonych badań można dostrzec, że wiele krajów stanęło przed tym samym wyzwaniem. Próbując poradzić sobie z rozprzestrzeniającym się wirusem, podjęto decyzje o wdrażaniu alternatywnych metod nauczania na odległość. Korzystając z zasobów technologicznych, możliwe było realizowanie treści kształcenia przy jednoczesnym minimalizowaniu zagrożenia¹².

Prakseologiczny wymiar e-learningu

Na potrzeby niniejszej pracy dokonaliśmy analizy dokumentów uniwersyteckich¹³ (rozporządzeń¹⁴ i zarządzeń wewnętrznych) pod kątem narzędzi do kształcenia zdalnego z jakich korzystają uczelnie w Polsce. Ponadto z rozmów z osobami ze środowiska akademickiego oraz doświadczeń własnych¹⁵ wyłoniłyśmy pojawiające się trudności w kształceniu zdalnym oraz sygnalizowane możliwości. Analizy te pozwoliły na określenie z jakimi problemami mierzą się nauczyciele akademicy podejmując kształcenie studentów na odległość oraz jakie potencjały dostrzegają w praktykowaniu formuły e-learningu.

Jak podkreśliłyśmy wcześniej, współcześnie istnieje wiele różnych możliwości kontaktowania się na odległość. Co za tym idzie przekazywania wiedzy, a nawet rozwijania kompetencji oraz umiejętności wśród studentów. Jest to niewątpliwie zaletą kształcenia zdalnego, ponieważ oferuje nowe drogi przekazywania - przyswajania wiedzy.

Warto podkreślić, że narzędzia do pracy zdalnej obejmują jedynie fragment całego procesu nauczania na odległość. Kształcenie zdalne

¹² Zob. V. Sathishkumar, R. Radha, K. Mahalakshmi, Ar Saravanakumar, *E-Learning during Lockdown of Covid-19 Pandemic: A Global Perspective*, „International Journal of Control and Automation”, nr 13/4, (2020), s. 1088-1099; M. D. G. Allo, *Is the online learning good in the midst of Covid-19 Pandemic? The case of EFL learners*, „Jurnal Sinestesia” 2020 nr 10/1, s. 1-10.

¹³ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112461470/O/D20111470.pdf> (data dostępu: 18.06.2020r., godzina 16:45).

¹⁵ A. Kacperczyk, *Autoetnografia - technika, metoda, nowy paradygmat?: o metodologicznym statusie autetnografii*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2014 nr 10/3, s.32-75.

wymaga od nauczycieli akademickich podjęcia nieco innych działań niż tradycyjne nauczanie stacjonarne¹⁶. Zajęcia w trybie online są elastyczne i odpowiadają na potrzeby oraz możliwości uczestników, ale jednocześnie ograniczają spontaniczność, wymagają skrupulatnego planu oraz uprzedniego przygotowania. Dokonywanie zmian w trakcie zajęć, swobodne podążanie za uczestnikami lub improwizowanie są wyraźnie zredukowane. By zobrazować złożony proces przygotowywania się do pracy w trybie zdalnym, podzieliłyśmy czynności na następujące etapy:

1. **Przygotowanie techniczne**, obejmujące wszystkie działania mające na celu podłączenie, zalogowanie oraz uruchomienie aplikacji. Konwertowanie materiałów do formatu e-materiałów, tworzenie e-zaproszeń dla uczestników spotkania, aranżowanie tego spotkania oraz przygotowanie sprzętu.

2. **Przygotowanie merytoryczne** zawiera uprzednie zaplanowanie zajęć, przygotowanie prezentacji multimedialnych, selekcjonowanie materiałów, opracowanie oraz zaplanowanie przebiegu wydarzeń.

3. **Interakcja** oraz **ewaluacja** obejmuje czynności zawierające sprawdzenie obecności, zaproponowanie aktywności, zadawanie pytań, monitorowanie czujności studentów (kontrolowanie czy połączenie jest kompatybilne), przygotowywanie elektronicznych kart pracy, ćwiczeń, quizów, projektów grupowych, sprawdzenie prac, regularne monitorowanie postępów studentów oraz właściwe archiwizowanie e-dokumentów.

Główna rozbieżność między kształceniem stacjonarnym a zdalnym oprócz dystansu między nauczycielem i studentem, dotyczy przygotowania technicznego oraz przeniesienia niezbędnych materiałów do pracy w formę danych komputerowych. Zdecydowanie są to umiejętności, które są cenne w pracy akademickiej, dlatego można przyjąć tę praktykę jako wartość dodaną. Co więcej, zapotrzebowanie na takie umiejętności i kompetencje może wskazać kierunki kształcenia oraz rozwoju nauczycieli (nie tylko akademickich).

Niewątpliwą zaletą kształcenia zdalnego jest dostęp do wielu narzędzi komunikacyjnych oraz pracy na odległość. Dzięki różnorodnym

¹⁶ Por. K. Herda-Płonka, *Rola nauczyciela akademickiego w aktywizowaniu rozwoju studentów*, „Edukacja Humanistyczna” 2013 nr 1(28), s. 53-57.

aplikacjom i platformom¹⁷ w wolnym dostępie nauczyciele akademicy realizują cele kształcenia oraz cele zajęć. Na potrzeby naszej analizy dokonaliśmy podziału narzędzi do zdalnego kształcenia przyjmując kryterium ze względu na realizację wybranych celów zajęć akademickich:

1. Narzędzia do kontaktu tekstowego;
2. Narzędzia do kontaktu audio/video;
3. Narzędzia do przekazywania plików i folderów;
4. Narzędzia do sprawdzania wiedzy.

Z naszej analizy wynika, że są to grupy narzędzi, które są niejako wypadkową polecanych przez uczelnie wyższe w Polsce aplikacje oraz platform e-learning.

Pomimo dostępności wielu narzędzi umożliwiających zdalne kształcenie, użytkownicy (tj. studenci oraz nauczyciele) doświadczają różnych trudności. Głównie rozwiązuje się je samodzielnie, ucząc się na własnych błędach, ponieważ obecna sytuacja epidemiologiczna na świecie nie pozwala na tradycyjne wyszkolenie się w pracy z narzędziami do kształcenia zdalnego. Dokonując inwentarza pojawiających się trudności na drodze kształcenia akademickiego na odległość wyłoniły się następujące problemy. Po pierwsze zauważyliśmy, że **wielość narzędzi do pracy zdalnej** nie tylko jest zaletą, ale także wadą. Każde narzędzie ma swoją specyfikację oraz „instrukcje obsługi” i działa nieco inaczej. To jest podstawowy problem, ponieważ prowadząc kilka zajęć, w różnorodnej formule należy dostosować sposoby przekazywania wiedzy do wymagań przedmiotu. To niejako wymusza na nauczycielach akademickich korzystania jednocześnie z wielu platform i aplikacji (np. tekstową lub audio).

Kolejną namacalną trudnością jest **dostosowanie narzędzi tak, by były dostępne dla wszystkich odbiorców**. Pomimo ogromnego rozwoju technologicznego, jeszcze wiele osób nie posiada w domu komputera czy smartfona z wydajnością oraz specyfikacją mogącą udźwignąć wymagania konkretnych aplikacji¹⁸. Taki problem może doprowadzić do wykluczenia z kształcenia akademickiego wielu studentów.

Wyraźną wadą kształcenia na odległość są **trudności techniczne w trakcie prowadzonych zajęć**, które są niezależne od partnerów

¹⁷ Moodle, Microsoft Teams, Microsoft Forms, Outlook, Skype, Zoom, Webex, Google Meets, Google Hangouts, Dysk Google, Fyrexbox to narzędzia, które pojawiały się najczęściej w obszarze e-learningu uczelni wyższych w Polsce.

¹⁸ E. Lorencowicz, S. Kocira, *Ocena wykorzystania internetu przez studentów studiów inżynierskich*, „Postępy Nauki i Techniki” 2012 nr 15, s. 238-245.

spotkania. Zerwanie łącza internetowego, przeciążone połączenie z powodu zbyt dużej ilości uczestników to najczęściej pojawiające się problemy, które zaburzają naturalny tok prowadzonych zajęć.

Utrudniony sposób kontroli **sytuacji egzaminacyjnych w formie zdalnej** również może stanowić pewną trudność lub generować obawy wśród nauczycieli akademickich i studentów. Konieczność weryfikacji tożsamości osób egzaminowanych, samej sytuacji egzaminacyjnej, zapewnienie technicznego zaplecza, przekazanie dokładnej instrukcji obsługi aplikacji uruchamiającej egzamin oraz pozyskanie oświadczeń od studentów o samodzielnym wykonaniu pracy potęguje stres i niepokój, naturalnie towarzyszący egzaminowi w trybie stacjonarnym¹⁹.

Kolejną dostrzeżoną transformacją wywołaną kształceniem zdalnym jest **archiwizowanie dokumentów w formie cyfrowej**. Niekiedy są wskazane dyspozycje na formę zachowywanych dokumentów (np. wiadomości e-mail na skrzynce służbowej, karty pracy studentów, dowody na realizację zajęć, listy obecności). W rezultacie wszystko, co stanowi dowód na zrealizowane zajęcia, jest umieszczone w internetowej chmurze (przechowywanie danych na serwerze usługodawcy²⁰), dysku zewnętrznym lub prywatnym komputerze nauczyciela. Oczywiście odpowiednie algorytmy i zapory chronią pliki w internetowej przestrzeni, ale przyzwyczajeni do dokumentów w formie materialnej doświadczamy niejako technologicznej rewolucji.

Kolejne trudności wynikają z ograniczonego **kontakt z studentami, który opiera się głównie do wiadomościach tekstowych** oraz ograniczonych możliwości w **stosowaniu metod aktywizujących**. Porozumiewanie się za pomocą wiadomości tekstowych jest pracą wolniejszą, mniej dynamiczną i bardziej przewidywalną. Nawet jeżeli odbiorcy mają więcej czasu na zastanowienie się, to wyjaśnienie niektórych treści jest trudniejsze niż w kontakcie werbalnym. Co za tym idzie ogranicza to stosowanie niektórych metod z grupy aktywizujących. Dotyczy to dramy²¹, która polega na wcieleniu się w wybrane role, odegraniu oraz obserwacji omawianego zjawiska z grupą. Jak również

¹⁹ Zob. G. Szyling, *Egzaminowanie w szkole wyższej: między (nie)oczywistością znaczeń i złudzeniami zmiany*, „Forum Oświatowe” 2016 nr 2(56), s. 161-183.

²⁰ B. Konopka, *Witryna internetowa jako materiał archiwalny*, „Archiwa-Kancelarie-Zbiory” 2016 nr 7(9), s. 113-120.

²¹ K. Witerska, *Drama na różnych poziomach kształcenia*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź 2010.

dotyczy to gier dydaktycznych²². W naukach społecznych są to metody często stosowane, szczególnie gdy rozwija się kompetencje i umiejętności studenta.

Oprócz dwóch wymienionych metod z grupy aktywizujących ograniczone są również możliwości **dyskutowania i swobodnej wymiany myśli z dużą grupą odbiorców**. Pomimo tego, że można korzystać z wielu narzędzi do komunikacji, mają one swoje ograniczenia. Głównie związane z prowadzeniem konwersacji audiowizualnej z dużą liczbą osób, tak by jednocześnie każdy miał włączony mikrofon i kamerę. Pojawiają się różne kłopoty w transmisji danych oraz zgrzyty przesyłu, wymuszając na uczestnikach zachowanie kolejności wypowiedzi, czujne śledzenie dyskusji oraz częściowe przeniesienie jej na czat, co zajmuje dużo więcej czasu niż naturalna rozmowa. Poprzez medium jakim są środki teleinformatyczne, rozmowa między partnerami interakcji nie odbywa się w swobodnych warunkach. Taka sytuacja ogranicza spontaniczne reakcje oraz naturalne okazywanie emocji, które są niezmiernie ważne w relacjach międzyludzkich.

Inne wyłonione przez nas potencjalne trudności zdalnego kształcenia oscylują wokół własnej istoty - **pracy w domu**²³. Wydawać by się mogło, że obowiązki zawodowe realizowane w domu powinny zabierać mniej czasu, ponieważ nie trzeba poświęcać go na dojazdy, a sam harmonogram pracy można dowolnie ułożyć dostosowując do swoich potrzeb. Okazuje się, że tak nie jest. Wielu nauczycieli akademickich deklaruje, że permanentna praca w domu wcale nie zwiększa dyspozycyjności i wydajności. Nie tylko praca „zaśmieca” dom, ale również dom oddziałuje na nasz poziom koncentracji, uwagi oraz motywacji. Ponadto, dotychczas większość osób miała wypracowany własny schemat działań zawodowych. Obecnie, trzeba nauczyć się w krótkim czasie korzystać z nowych narzędzi pracy jakimi są aplikacje i platformy, a także umiejętnie planować swoje zadania i dzielić przestrzeń zawodową z innymi mieszkańcami.

²² A. Bernaciak, T. Brańka, *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim*. „Park manager game”, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2015 vol. 3 no. 5, s. 159-174.

²³ A. Jeran, *Praca zdalna jako źródło problemów realizacji funkcji pracy*, „Opuscula Sociologica” 2016 nr 2, s. 49-61.

Inną trudnością w tym obszarze jest **chroniczny kontakt z „pracą”**²⁴. Wypracowane wcześniej granice równowagi zostały zachwiane. Dodatkowo, przytłoczenie może wynikać z wielości otrzymywanych komunikatów. Niektóre narzędzia całodobowo wysyłają powiadomienia o otrzymanych wiadomościach. Często są ze sobą skonfigurowane i jednocześnie otrzymuje się komunikaty o aktywności innych użytkowników. Zanim nastąpi etap stabilizacji, doświadczenie stresu oraz przeciążenia może wpłynąć na jakość wykonywanych zadań.

Problemem może być **wykonywanie wszystkich czynności zawodowych w miejscu zamieszkania**. Edukacja i kształcenie odbywają się wyłącznie w domu, co oznacza, że miejsce, które stanowiło przestrzeń odpoczynku i relaksu stało się miejscem pracy. To może „zaśmieczać” domową atmosferę. Oczywiście większość nauczycieli akademickich dotychczas pracowała naukowo w domu, jednak od momentu całkowitego przejścia na tryb zdalny, czas przeznaczony na pracę w domu zdecydowanie się wydłużył. Koncepcja *work-life balance*²⁵ usunęła się w cień, a jej miejsce zajęło podejście, które można określić mianem *homeoffice-home balance*. Nie można zapomnieć o studentach, którzy także muszą zmierzyć się z pogodzeniem nauki i domowych aktywności. Wprawdzie amerykańscy badacze udowadniają, że wielu studentom taka zmiana poprawiła równowagę między zawodowym życiem a prywatnym²⁶. Być może, prawidłowo zarządzając czasem można pogodzić pracę zdalną z życiem prywatnym czerpiąc z tego korzyści.

Podsumowanie

Nowa rzeczywistość, która została wywołana epidemią Covid-19, wymusiła na wszystkich zmianę dotychczasowego trybu życia, pracy oraz nauki. Pomimo doświadczanych trudności oraz stresu związanego z sytuacją kryzysową, polskie uczelnie szybko dostosowały się do zupełnie

²⁴ M. Siemieniak, *Metoda samoorganizacji w gospodarowaniu czasem pracy*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2006 nr 44, s. 31-41.

²⁵ E. Mazur-Wierzbicka, *CSR w dydaktyce, czyli jak uczyć studentów społecznej odpowiedzialności*, Stowarzyszenie Kreatywni dla Szczecina, Szczecin 2012; S. Żak, *Czy możliwa jest harmonia? Praca i rodzina w świetle koncepcji work-life balance*, „Górnośląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa” 2017 nr 8, s.172-184.

²⁶ G. R. Berry, H. Hughes, *Integrating Work-Life Balance with 24/7 Information and Communication Technologies: The Experience of Adult Students With Online Learning*, „American Journal of Distance Education” 2020 vol. 34 (2), s. 91-105.

nowych, nieprzewidywanych warunków. Całkowite przejście na tryb kształcenia zdalnego za pomocą specjalnych narzędzi oraz platform umożliwiło realizację programu studiów, egzaminów oraz obron prac dyplomowych zgodnie z założonym wcześniej harmonogramem. Autorzy podkreślają, że włączenie edukacji do cyfrowej przestrzeni stanowi niejako odpowiedź na światowe trendy oraz preferencje studentów wyposażonych w umiejętności i wiedzę na temat komunikacji na odległość. Z drugiej strony podkreśla się, że jest to rozwiązanie tymczasowe, zapewniające bezpieczeństwo oraz minimalizowanie rozprzestrzeniania się wirusa Covid-19²⁷. Sytuacja, w której znaleźli się uczniowie/ studenci oraz nauczyciele akademicy doprowadziła do odkrycia potencjału tkwiącego w specyfice nauczania na odległość oraz docenienia rozwoju technologicznego. Evgenia Blagoeva podkreśla, że naturalny, bezpośredni kontakt twarzą w twarz z drugim człowiekiem jest niezastąpiony. W kształceniu pedagogów poza przekazywaniem treści, niezmiernie istotne jest kształtowanie prawidłowych postaw, umiejętności oraz kompetencji, czemu sprzyjają bezpośrednie kontakty²⁸.

Technologiczne przeobrażenie, którego jesteśmy świadkami i uczestnikami doprowadziło do istotnych wniosków. Mianowicie, poza infrastrukturą techniczną, niezmiernie istotne jest kształcenie pedagogów w zakresie wykorzystania narzędzi internetowych oraz nowoczesnych kanałów komunikacji, a także wyposażanie w umiejętności pozwalające na bieżąco i swobodnie poruszanie się w zasobach nowych technologii. Włączanie do programów kształcenia treści z zakresu e-learningu zwiększy wiedzę przyszłych nauczycieli na temat użytkowania e-narzędzi oraz zredukuje poziom stresu związanego z ich eksploracją w przestrzeni edukacyjnej. Niewątpliwie będzie to miało swoje odzwierciedlenie w jakości kształcenia na odległość i otworzy nowe możliwości dla odbiorców. Do usprawnienia funkcjonowania zdalnego systemu nauczania w szkolnictwie wyższym korzystne byłoby stworzenie oraz aktualizowanie inwentarza narzędzi przydatnych do prowadzenia zajęć online oraz

²⁷ Zob. I. N. Shivacheva-Pineda, *E-Learning as a Mono Technology in a Pandemic*, Conference: The 15th International Conference on Virtual Learning ICVL 2020At: University of Bucharest, Faculty of Matematics and Informatics, s. 224-230

²⁸ I. N. Shivacheva-Pineda, *E-Learning as a Mono Technology in a Pandemic*, Conference: The 15th International Conference on Virtual Learning ICVL 2020 at: University of Bucharest, Faculty of Matematics and Informatics, s. 224-230, za: E. Blagoeva, *How we manage the unknown - new lessons for universities*. Yearbook of the Department of Administration and Management5. ISSN 2603-297X, 2020, s. 10 (Publikacja w druku)

oferowanie pracownikom akademickim szkoleń z obsługi pakietu narzędzi umożliwiających zdalną pracę.

Pomimo złożonych okoliczności towarzyszących wdrożeniu kształcenia zdalnego, nauczyciele akademicy dostrzegają potencjał oraz szeroki wachlarz możliwości nowych technologii, które w znaczący sposób mogą urozmaicić tradycyjne formy nauczania, czyniąc je atrakcyjnymi, bardziej skutecznymi oraz efektywnymi. Jest to szansa na nowy wymiar kształcenia w uczelniach wyższych oraz na różnych etapach edukacji.

Bibliografia:

- Allo M.D.G., *Is the online learning good in the midst of Covid-19 Pandemic? The case of EFL learners*, „Jurnal Sinesthesia” 2020, nr 10/1, s. 1-10.
- Bernaciak A., Brańka T., *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim. „Park manager game”*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2015 vol 3, no. 5, s. 159-174.
- Berry G. R., Hughes H., *Integrating Work–Life Balance with 24/7 Information and Communication Technologies: The Experience of Adult Students With Online Learning*, „American Journal of Distance Education” 2020 vol. 34 (2), s. 91-105.
- Blagoeva, *How we manage the unknown - new lessons for universities*, Yearbook of the Department of Administration and Management 5. 2020, ISSN 2603-297X, s. 10 (Publikacja w druku)
- Brzezińska A. I., Hornowska E., Kaliszewska-Czeremska K., Matejczuk J., *E-learning jako wyzwanie dla system edukacji*, „Kultura i Edukacja” 2012 nr 1(87), s. 7-31.
- Brzezińska A. I., Hornowska E., Kaliszewska-Czeremska K., Matejczuk J., *E-learning: nowe wyzwania rozwojowe i edukacyjne?*, „Remedium” 2011 nr 9(223), s. 1-4.
- Clarke A., *E-learning. Nauk na odległość*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności WKŁ, Warszawa 2016.
- Dattatraya S.D., Prasad R., *Mobile Learning: Steps towards Transforming Traditional Learning to e-learning*, „Sandip Foundation's International Journal on Emerging Trends in Technology (IJET)” 2020 nr 7/2, s. 1-6.
- Dąbrowski M., *E-learning w szkolnictwie wyższym*, „Studia BAS” 2013 nr 3(35), s. 203–212.

- Dąbrowski M., Zając M., *E-learning w szkolnictwie wyższym – potencjał i wykorzystanie*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2010.
- Górska D., *E-learning in Higher Education*, „The Person and the Challenges” 2016 vol. 6 nr 2, p. 35–43.
- Grabania-Mukerji M., *E-learning w edukacji*, „Zeszyty Glottodydaktyczne Jagiellońskiego Centrum Językowego” 2011 nr 3, s. 11-19.
- Herda-Płonka K., *Rola nauczyciela akademickiego w aktywizowaniu rozwoju studentów*, „Edukacja Humanistyczna” 2013 nr 1(28), s. 53-57.
- Herda-Płonka K., *Rola nauczyciela akademickiego w aktywizowaniu rozwoju studentów*, „Edukacja Humanistyczna” 2013 nr 1(28), s. 53-57.
- Jeran A., *Praca zdalna jako źródło problemów realizacji funkcji pracy*, „Opuscula Sociologica” 2016 nr 2, s. 49-61.
- Kacperczyk A., *Autoetnografia - technika, metoda, nowy paradygmat?: o metodologicznym statusie autetnografii*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2014 nr 10/3, s.32-75.
- Kaliszewska-Czeremska K., Matejczuk J., *E-learning jako nowe środowisko edukacji: spotkanie ucznia i nauczyciela*, „Studia Edukacyjne” 2013 nr 27, s.219-236.
- Konopka B., *Witryna internetowa jako materiał archiwalny*, „Archiwa-Kancelarie-Zbiory” 2016 nr 7(9), s. 113-120.
- Król S., *E-learning as an innovative method of education*, „World Scientific” 2016 nr 48, s. 178-182.
- Kształcenie na odległość. Poradnik dla szkół*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2020, https://dokumenty.men.gov.pl/Kształcenie_na_odleglosc_%E2%80%93_poradnik_dla_szkol.pdf f. (data dostępu: 20.06.2020r., godzina 11:37).
- Kuźmich K., *E-learning kultura studiowania w przestrzeni sieci*, Wydawnictwo GWP, Warszawa 2015.
- Lorencowicz E., Kocira S., *Ocena wykorzystania internetu przez studentów studiów inżynierskich*, „Postępy Nauki i Techniki” 2012 nr 15, s. 238-245.
- Maszke A., *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.
- Mazur-Wierzbicka E., *CSR w dydaktyce, czyli jak uczyć studentów społecznej odpowiedzialności*, Stowarzyszenie Kreatywni dla Szczecina, Szczecin 2012.

- Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2003.
- Penkowska G., *Meandry e-learningu*, PWN, Warszawa 2010.
- Ratalewska M., Przybyła W., *Metoda projektowa w szkoleniu e-learningowym – korzyści i zagrożenia*, w: (red.) J. Mogdałek, W. Folta, *Technologie informacyjne w warsztacie nauczyciela*. Księgarnia Akademicka, Kraków 2010, s. 11.
- Sathishkumar V., Radha R., Mahalakshmi K., Saravanakumar Ar., *E-Learning during Lockdown of Covid-19 Pandemic: A Global Perspective*, „International Journal of Control and Automation”, 2020, nr 13/4, s. 1088-1099.
- Shivacheva-Pineda I.N., *E-Learning as a Mono Technology in a Pandemic*, Conference: The 15th International Conference on Virtual Learning ICVL 2020At: University of Bucharest, Faculty of Mathematics and Informatics, s. 224-230.
- Shivacheva, I. N., *E-learning as supporting technology in the pedagogical preparation*, „Innovation and entrepreneurship” 2016 no. 4 (2), s. 3-16.
- Siemieniak M., *Metoda samoorganizacji w gospodarowaniu czasem pracy*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2006 nr 44, s. 31-41.
- Skrzydlewski W., *Technologia kształcenia. Przetwarzanie informacji. Komunikowanie*, Wydawnictwo UAM, Poznań 1990.
- Strykowski W., *Media i edukacja medialna w tworzeniu współczesnego społeczeństwa*, w: (red.) W. Strykowski, W. Skrzydlewski, *Media i edukacja w dobie integracji*, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2002, s. 12-23.
- Szyling G., *Egzaminowanie w szkole wyższej: między (nie)oczywistością znaczeń i złudzeniami zmiany*, „Forum Oświatowe” 2016 nr 2(56), s. 161-183.
- Walter N., *Obszary edukacyjnych zastosowań Internetu*, „Studia Edukacyjne” 2012 nr 23, s. 217-228.
- Witerska K., *Drama na różnych poziomach kształcenia*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź 2010.

Żak S., *Czy możliwa jest harmonia? Praca i rodzina w świetle koncepcji word-life balance*, „Górnośląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa” 2017 nr 8, s.172-184.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz.U. 2020 poz. 410.

Rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 ”, Dz.U. 2020 poz. 89.

Academic education in a distance form - reflection on the praxeological dimension of e-learning

The article is devoted to the issue of distance education, which was implemented in Polish higher education due to the epidemiological situation caused by Covid-19 in March 2020. The introduction signaled the need for reflection on a distance learning place using new technology resources. In the theoretical part, the basic conceptual apparatus related to e-learning was analyzed, as well as legal acts specifying the conditions that must be met so that teaching classes at the stage of higher education could be conducted using modern technologies and ICT tools. Finally, based on the collected empirical material, reflection was made on the preparation, implementation and evaluation of classes in remote mode, indicating the potentials and disadvantages of total remote education. In describing the

distance learning process, the experience of academic teachers was cited and development perspectives in the use of new technologies in pedagogy were outlined.

Keywords: distance learning; e-learning; new technologies; higher education

Kształcenie akademickie w formie zdalnej – refleksja nad prakseologicznym wymiarem e-learningu

Artykuł poświęcono problematyce kształcenia zdalnego, które zostało wprowadzone do polskiego szkolnictwa wyższego z powodu sytuacji epidemiologicznej wywołanej Covid-19 w marcu 2020 roku. Artykuł składa się z trzech głównych części. We wprowadzeniu zasygnalizowano potrzebę refleksji nad miejscem nauczania na odległość przy użyciu zasobów technologii informacyjnych. W części teoretycznej poddano analizie podstawową aparaturę pojęciową dotyczącą e-learningu, a także akty prawne określające warunki, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na etapie studiów wyższych mogły być prowadzone z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i narzędzi teleinformatycznych. Finalnie na podstawie zgromadzonego materiału empirycznego, dokonano refleksji nad przygotowaniem, realizowaniem oraz ewaluowaniem zajęć w trybie online, wskazując na potencjały oraz wady tkwiące w kształceniu zdalnym. W opisie procesu kształcenia na odległość, przytoczono doświadczenia nauczycieli akademickich oraz nakreślono perspektywy rozwoju w zakresie wykorzystywania nowych technologii w pedagogice.

Słowa kluczowe: nauczanie na odległość; kształcenie zdalne, e-learning; nowe technologie; szkolnictwo wyższe.

Damian Gałuszka

Uniwersytet Jagielloński

ORCID 0000-0001-5184-0737

Społeczno-kulturowy potencjał gier cyfrowych. Ujęcie syntetyczne

Wprowadzenie

Od powstania pierwszych gier cyfrowych – a może lepiej: elektronicznych – minęło ponad 50 lat¹. Rozwój tego medium jest historią przejścia od hermetycznej subkultury pionierów ery cyfrowej do powszechnego i skomercjalizowanego zjawiska popkulturowego; od stereotypu wyalienowanego społecznie i nieporadnego życiowo gracza do bohaterów współczesnych czasów (e-sportowców); od praktyki kojarzonej ze zmarnowanymi życiorysami nastolatków do przestrzeni licznych szans edukacyjno-zawodowych.

Niniejszy przeglądowy – a przez to dość syntetyczny i skupiony na obecnie najważniejszych zdaniem autora wątkach – artykuł stawia sobie za cel przybliżenie czytelnikom szerokiego potencjału gier cyfrowych i ich znaczenia w kształtowaniu otaczającej rzeczywistości społeczno-kulturowej, ulegającej postępującej ludyfikacji². Ten zamiar jest realizowany poprzez odwołania do licznych przykładów ze sfer: społecznej, ekonomicznej, kulturowej oraz edukacyjnej. Taka perspektywa pozwala na możliwie pełne przedstawienie złożonej kultury gier cyfrowych, która nieustannie rozwija się i angażuje coraz więcej osób o bardziej zróżnicowanej charakterystyce. To podejście wynika z przyjęcia

¹ S. Egenfeldt-Nielsen, J. Smith, S. Tosca, *Understanding Video Games: The Essential Introduction*, Routledge, Nowy Jork i Londyn 2016, s. 67-68.

² Por. A. Dippel, S. Fizek, *Ludification of Culture. The Significance of Play and Games in Everyday Practices of the Digital Era*, w: (red.) G. Koch, *Digitisation: Theories and Concepts for Empirical Cultural Research*, Routledge, Nowy Jork i Londyn 2017.